

Javaslat

a „Kétegyházi Román Tájház”

települési értéktárba történő felvételéhez

Készítette:

Árgyelán Erzsébet

Kétegyháza 2016. október 6.

I.

A JAVASLATTEVŐ ADATAI

1. A javaslatot benyújtó (személy/intézmény/szervezet/vállalkozás) neve:

Árgyelán Erzsébet

2. A javaslatot benyújtó személy vagy a kapcsolattartó személy adatai:

Név: **Árgyelán Erzsébet**

Levelezési cím:

Telefonszám:

E-mail cím:

II.

A NEMZETI ÉRTÉK ADATAI

1. A nemzeti érték megnevezése

Kétegyházi Román Tájház

2. A nemzeti érték szakterületenkénti kategóriák szerinti besorolása

☐ agrár- és élelmiszergazdaság	☐ egészség és életmód	☒ épített környezet
☐ ipari és műszaki megoldások	☐ kulturális örökség	☐ sport
☐ természeti környezet	☐ turizmus és vendéglátás	

3. A nemzeti érték fellelhetőségének helye:

- 5741 Kétegyháza Kossuth utca 68.

4. Értéktár megnevezése, amelybe a nemzeti érték felvételét kezdeményezik

- települési** tájegységi megyei külföldi magyarság

5. A nemzeti érték rövid, szöveges bemutatása, egyedi jellemzőinek és történetének leírása

A kétegyházi Román Tájház bemutatása

Grin Igor leírásából

A Kossuth utca 68. szám alatti épület az alföldi (közép magyar) népi lakóház típusába tartozik, s jól példázza természeti környezeti hatást a népi kultúra integrációjára. A letelepültek a származási helyükön megszokott helyett a földrajzi környezet biztosította feltételekkel együtt az itt honos épülettípust is átvették. Az adóterhek csökkenése, a földfoglalás, és vallásuk szabad gyakorlása reményében vették művelés alá Kétegyháza határát (s egyik reményükben sem kellett csatlakozniuk).

A házat Ávrám Péter kétegyházi román gazdálkodó építette, akinek azonos nevű fiú örököséről tudjuk, hogy közel húsz holdon gazdálkodott. A ház feltehetően az ifjabb Ávrám Péter születéséhez közeli időpontban, a múlt század derekán épülhetett.

Az épület régiségére utal az utcai homlokzaton egyetlen, az oromzat szimmetriatengelyében elhelyezett hatszemes, zsalugáteres ablak.

A ház az 1920 -as évekig maradt az Ávrám család tulajdonában, s mindaddig eredeti formáját is megőrizte.

Ezt követően azonban az új tulajdonos, Nikula Mihály – akire Ávrám Péter eltartásának fejében a ház és a telek tulajdonjoga szállt – jelentős átalakításokat, hozzáépítéseket valósított meg. A jó arányú, de eléggé kicsiny épület megnagyobbítását eredményezték.

A ház hátsó, a nyári konyhát, a kamrát és az istállót magában foglaló traktusa már a hozzáépítés eredménye.

A mai kép, a hitelesség kritériumait szem előtt tartó, finomító visszaalakításokkal alakult ki. A húszas évekbeni, s a későbbi átalakítások okozta változások közül fontosnak tartottuk megszüntetni azt, ami a ház jellegét megmásítja. A kémlelőablak újbóli beépítésével helyreállítottuk az utcai homlokzat eredeti állapotát, rekonstruáltuk az ötvenes években elbontott szabadkéményes tüzelőberendezést, valamint a gazdasági udvar építményeit, az ólakat, a terményeket, és a lábas szint.

Meghagytuk viszont a nyolc téglapillér tagolta oldaltornác utáni hozzáépítést, s a kontyolt (kiskanfaros) tetőnek a hozzáépítés korában készült cserép borítását is.

Míndezekkel a visszaalakításokkal és rekonstrukciókkal, továbbá a lakóépület hiteles, helyi gyűjtésből származó berendezésével a tájház belvilága, gazdasági udvara és a telekelrendezés az 1920-as évek román középparaszti lakáskultúráját mutatja be.

A lakóépület berendezése teljes egészében hagyományos, népi-paraszti tárgy együttes, amelyen belül organikus egységben élnek a helyi önellátók és iparosok által készített tárgyak és a távolabbi vidékek iparosainak e tájon piacra talált használati eszközeivel.

Az utca tengelyére merőlegesen épített, a telekhatáron elhelyezkedő házat nyolc hasáb alakú téglaszloppal tagolt, fakönyöklős, félig zárt, téglaburkolatú oldaltornác kíséri, amelynek utca felőli lezárásában rácsos, ablakszerű kémlelőnyílás található, amely a ház lakóinak szinte észrevétlen kitekintést engedett az utcán zajló eseményekre. Az eredetileg négyes osztatú lakóházba a téglaburkolatú pitvar felől léphetünk be. A pitvar a kéményaljával együtt alkotja a konyhát, amely a régi ház központi sejtje volt, s a mindennapi élet színteréül szolgált a ház építését követő időkben, de még közvetlenül a hozzáépítés előtt is, mielőtt az ún. nyári konyha át nem vette ezt a funkciót. Hasonlóan működött a konyhából jobbra nyíló hátsó szoba, amely egész évben, megszakítás nélkül otthonul, háló- és munkahelyül szolgált a családtagoknak. E helyiségben egyszerűbb bútorok vannak. Az itt látható ülőbútorok eredetileg is a ház berendezéséhez tartoztak. A sarokpadot helybeli asztalos készítette, a sublót által a tisztaszobából a hátsó szobába kiszorította festett kelengyész láda a Sebesi – gyűjteményből került a házba, a faragott – festett bútorok hírmondójaként. A láda feletti szép vonalú huzalfogason a kürtösi (Curtici) szabók munkáját dicsérő népviseleti darab, a kétegyházi román férfiak ünnepi alkalmakkor hordott, posztóból készült szumánja látható.

A pitvar és a kéményalja berendezését kevés bútor, a főzéssel-sütéssel kapcsolatos tárgyak, edények képezik. Az eszközök közül a mindennapi használatban szükségesek; pl. a főzőedényeknek a kemencében való elhelyezésére, ill. mozgatására szolgáló kantakocsi, a szénvonó és a sütőlapát. Jobbról, a pitvarajtó takarásában jó arányú kredenc látható, polcain a régi paraszttányérokat felváltó, matricás díszű, gyári keménycserép tányérokkal.

A pitvarból nyíló bal oldali ajtó az ún. tisztaszobába vezet. Ez a helyiség kezdetől fogva a lakóépület nem mindennapi helyisége volt. Ide vezették be a kivételesen megbecsült vendéget, itt ünnepelte a család apraja-nagyja az év jeles ünnepeit, itt feküdtek gyermekágyat az asszonyok, de utolsó útjára is innen indult, földi pályafutását bevégezvén, a ház lakója.

A reprezentáló funkcióval összhangban, a család legértékesebb ingóságait itt tárolták. Itt kaptak helyet a menyasszony stafírjának (kelengyéjének) bútorai és a textilműek. A tisztaszoba iparosok által készített bútorai – a kor divatja szerint – az átalakuló, mérsékelt polgárisult ízléshez igazodtak, s kiszorították helyükről a korábbi generációk faragott-festett paraszti bútorait. Ezek a bemutatott időmetszetben már a kisebb igényűnek, szerényebbnek tartott tárgyakkal berendezett hátsó szobában kaptak helyet, olykor a kamrába vagy éppen a padlásra kerültek.

A tisztaszoba lényegében egyszínű, flóderos bútorai jóval egyhangúbbak a korábbi időszak színes, virágornamentikás berendezési tárgyainál. Ezt az egyhangúságot sikerrel oldja a gazdag textilanyag, a házilag készült, táblás gyapjú nemű, a színpompás, geometrikus mintájú díszabrosz, a szövő, varró – és hímző asszonyok által díszített, hímzett ágybeli textiliák.

Az itt mindig tetten érhető rend és tisztaság mellett a fal hangsúlyozott színpompája, a szinte tobzódó színességre és díszítettségre törekvő falfestés lényegében napjainkig élő hagyománya is érzékletesen mutatja e helyiség reprezentáló funkcióját.

A bútorzatot itt már a szoba szigorú szimmetrikus kölcsönző párhuzamos elrendezés szerint helyezték el, amely a ház átépítésének idején, a húszas években kezdett a településen terjedni. A szoba hossz tengelye mentén elhelyezett két ágy s a hozzájuk szorosan rendelt két – két lécvázasszék a nagyobb kényelemre törekvés előhírnöke.

A jómódot sugallja a bevetett ágyak kilenc-kilenc áttört végű, csipkés párnavége, a pompás, sokszínű gyapjú ágytakarók, s az alattuk meghúzódozó háziszőtt, csipkés, hímzett díszlepedők. A falakon a festett virágfüzér alatt sorba rendezett tányérok és szentképek, fényképek emelik a helyiség fényét. Az ágyak felett a tulajdonosok személyére utal a paraszti házaspár korhű, hagyományosan elhelyezett képe. Az imponálóan jó állapotú deszkafödém tartó mestergerendáról alácsüngő két csillárból csak a belső szolgált a helyiség megvilágítására. A külsőt, -a babszemekből és papírrózsákból készített játékos csillárt – ügyességet és türelmet kívánó munkával fűzte, a hosszú téli estéket mulatva a fényes, vidám táncmulatságokra gondoló nagylány. A tároló bútorok, a ládát felváltó sublót és a szekrény a gyarapodásra, a család vagyonosodására utaltak.

A szoba döngölt földpadlóját és a kemence patkáját házilag szőtt rongyszőnyegek borítják. A kétegyházi román asszonyoknak fontos tevékenysége volt a szövés; néhány házban még napjainkig is szorgosan szövik a piacon is jól értékesíthető rongypokrócokat.

A ház utolsó tulajdonosa által nyári konyhának épített helyiség 1923-ban készült. Bejárata a padlásfeljáróéval közös kettős ajtó, amely szervesen összekapcsolja az épület múlt századi részét a toldalékolással.

A változó igények létrehozta helyiség az Ávrámokat a ház birtoklásával felváltó Nikula család számára lehetővé tette a házimunka szervezettebb végzését, ugyanakkor a ház féltettebb helyiségeinek kímélését is biztosította. Berendezését igen egyszerű bútorzat képezi: a házilag falazott tűzhelyen kívül kisebb asztal ülőbútorokkal, két edények tárolására szolgáló polc, kredenc, és a rövid napközbeni pihenést lehetővé tévő hánccsónatú díkó.

A bútorzatot a napi konyhai munka eszközeivel, edények egészítik ki.

A ház éléstárának fontos szerepét a biztonságosan zárható kamra töltötte be.

Meghatározó tárgya a gabona tárolására szolgáló, keményfából ácsolt hombár. A mérésre a véka szolgált, a gabona házi őrlésére sokáig a darálót használták. Itt találjuk a kenyérsütés eszközeit, a párszárítót, a keresztfát, a tepsit, a dagasztólábat, benne a fűzfateknővel.

A kenderfeldolgozás eszközanyagából a tilót, a kenderfésűt, a gombolyítót, a csévéelőt, láthatjuk. Számos olyan eszközt tároltak még a kamrában, amelyekre a házban szükség volt, még ha nem is naponta kellettek: a dohányvágó, a vályogvető fa, a csobolyó, a zsákfestő és falfestő sablonok, vagy a székfűszedő említhető ezek közül. A ház utolsó helyisége az istálló. A háznál egykor lovat, tehenet, sertést is tartottak. A ház berendezői jelenleg a gyarapodó honismereti gyűjteményt helyezték el ebben a helyiségben, látogatható tanulmányi raktárrá rendez be azt.

6. Indoklás az értéktárba történő felvétel mellett

A Monográfia az első nyomtatott formában megjelent mű, amely kronologikus sorrendben, nagyon pontosa adatokkal alátámasztva írja le Kétegyháza történetét.

7. A nemzeti értékkel kapcsolatos információt megjelenítő források listája (bibliográfia, honlapok, multimédiás források):

- https://drive.google.com/drive/folders/0B_EaJ-fAqIwKdXY4M1BOenVhN00?usp=sharing

8. A nemzeti érték hivatalos weboldalának címe:

III.

MELLÉKLETEK

1. Az értéktárba felvételre javasolt nemzeti érték fényképe vagy audiovizuális-dokumentációja

